

УДК 338.242+339.3

JEL classification: O31, O32, L26, L21, M21

[https://doi.org/10.31891/dsim-2025-11\(37\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-11(37))

АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

ВАСИЛЬЦІВ Тарас

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України»

<https://orcid.org/0000-0002-2889-6924>e-mail: tgvas77@ukr.net**КУНИЦЬКА-ІЛЯШ Марта**

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

<https://orcid.org/0000-0003-2559-1065>e-mail: kunytskam@gmail.com**МАКСИМ Володимир**

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

<https://orcid.org/0000-0002-8071-8834>e-mail: volodiamaxym88@gmail.com

У дослідженні аналізуються методико-прикладні положення розвитку сільськогосподарських підприємств та ринку сільськогосподарської продукції України на інноваційних засадах. Метою статті визначено узагальнення існуючих та обґрунтування нових аспектів інноваційного розвитку підприємства в контексті розвитку внутрішнього ринку на інноваційних засадах. У статті розглянуто значення інновацій як одного з провідних чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємств, секторів та стратегічно важливих галузей національного господарства України. Особливу увагу приділено аграрному сектору, який відіграє ключову роль у зміцненні економічної та продовольчої безпеки держави, а також формуванні її експортного потенціалу. Зазначено, що сучасний стан інноваційної активності вітчизняних сільськогосподарських підприємств залишається низьким, що проявляється у недостатньому рівні впровадження цифрових технологій, біотехнологій, інструментів точного землеробства та інших інноваційних рішень. Це, своєю чергою, знижує їхню конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Обґрунтовано потребу у формуванні та реалізації ефективних управлінських рішень, спрямованих на інноваційний розвиток аграрних підприємств і ринку сільськогосподарської продукції України. Запропоновано комплекс заходів державного регулювання, серед яких: стимулювання інвестицій у сферу аграрних інновацій, удосконалення системи податкових та фінансових пільг для підприємств-інноваторів, розвиток аграрних кластерів та інноваційних хабів, а також розширення співпраці між бізнесом, науковими установами та державними структурами. Реалізація цих заходів дозволить підвищити ефективність функціонування аграрного сектору, зміцнити його конкурентні позиції та сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки України.

Ключові слова: ринок сільськогосподарської продукції, сільськогосподарські підприємства, інновації, інноваційна діяльність, інноваційна активність, інноваційний розвиток, державна політика, внутрішній ринок, інноваційні засади.

ASPECTS OF ENTERPRISE INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF DOMESTIC MARKET DEVELOPMENT ON AN INNOVATION BASIS

VASYLTSIV Taras

SI «Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishnyi NAS of Ukraine»

KUNYTSKA-ILIASH Marta, MAKSYM Volodymyr

Stepan Gzhyskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies of Lviv

The study analyzes methodological and applied provisions for the development of agricultural enterprises and the agricultural products market of Ukraine on an innovation basis. The purpose of the article is defined as the generalization of existing and the substantiation of new aspects of innovative enterprise development in the context of domestic market development on an innovation basis. The article examines the significance of innovations as one of the leading factors in ensuring the competitiveness of enterprises, sectors, and strategically important branches of the national economy of Ukraine. Particular attention is given to the agricultural sector, which plays a key role in strengthening the economic and food security of the state, as well as in shaping its export potential. It is noted that the current state of innovative activity of domestic agricultural enterprises remains low, which is manifested in the insufficient level of implementation of digital technologies, biotechnologies, precision farming tools, and other innovative solutions. This, in turn, reduces their competitiveness both in the domestic and foreign markets. The necessity of forming and implementing effective managerial decisions aimed at the innovative development of agricultural enterprises and the agricultural products market of Ukraine is substantiated. A set of state regulation measures is proposed, including: stimulation of investments in the field of agricultural innovations, improvement of the system of tax and financial incentives for innovative enterprises, development of agricultural clusters and innovation hubs, as well as expansion of cooperation between business, research institutions, and state structures. The implementation of these measures will increase the efficiency of the agricultural sector, strengthen its competitive positions, and contribute to raising the level of economic security of Ukraine.

Keywords: agricultural products market, agricultural enterprises, innovations, innovation activity, innovative activity, innovative development, state policy, domestic market, innovation basis.

Стаття надійшла до редакції / Received 11.07.2025

Прийнята до друку / Accepted 12.08.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Інновації сьогодні розглядаються як один із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності підприємств, що, своєю чергою, визначає стійкість розвитку окремих секторів та стратегічних галузей національного господарства України. Це проявляється у здатності підприємств швидше адаптуватися до змін зовнішнього середовища, впроваджувати нові технології виробництва та організації бізнес-процесів, формувати сучасні бізнес-моделі, орієнтовані на потреби ринку. У результаті інноваційні процеси виступають каталізатором модернізації економіки та інтеграції України у глобальний простір.

Сільське господарство та ринок сільськогосподарської продукції займають стратегічно важливе місце з точки зору забезпечення національної та економічної безпеки України. Це обумовлюється як роллю аграрного сектору у формуванні продовольчої безпеки, так і його експортним потенціалом, що забезпечує валютні надходження та стабілізує торговельний баланс держави. В умовах війни та повоєнного відновлення саме аграрний сектор може стати однією з опор економіки, здатною забезпечити внутрішній попит і сприяти відновленню економічного зростання.

Проте інноваційна активність вітчизняних сільськогосподарських підприємств залишається невисокою. Це проявляється у недостатньому рівні впровадження сучасних технологій точного землеробства, цифрових платформ управління виробничими процесами, біотехнологій та екологічних інновацій. Багато господарств продовжують орієнтуватися на традиційні методи ведення виробництва, що знижує їхню конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках. Недостатність інвестицій, слабка державна підтримка та обмежений доступ до сучасних науково-технічних розробок лише поглиблюють цю проблему.

У зв'язку з цим актуалізується потреба в обґрунтуванні ефективних управлінських рішень для розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств і формування інноваційної моделі розвитку аграрного ринку. Для цього слід реалізувати комплекс заходів державного регулювання, зокрема: створення сприятливих умов для залучення інвестицій у аграрні інновації; запровадження системи податкових та фінансових стимулів для підприємств, що впроваджують нові технології; підтримку розвитку аграрних кластерів та інноваційних хабів; активізацію співпраці між бізнесом, науковими установами та державними структурами з метою комерціалізації наукових розробок. Це дозволить не лише підвищити ефективність сільського господарства, а й посилити економічну безпеку України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Різні аспекти функціонування ринку сільськогосподарської продукції та специфіка його розвитку в сучасних умовах ґрунтовно відображені в науковому доробку українських дослідників. Зокрема, у працях Абсави Л. О. [1, с. 122–127], Андрійчука В. Г. [2, с. 5–21], Артиша В. І. [3, с. 117–120] проаналізовано питання становлення та функціонування аграрного ринку, його структурні параметри, а також напрями підвищення результативності діяльності суб'єктів господарювання. Окремий науковий інтерес становлять проблеми інноваційного розвитку аграрного сектору, що знайшли відображення у працях Васильців Т. Г., Лупака Р. Л., Рудковського О. В. [4, с. 4–8], Васильців Т. Г., Ярошка О. Р. [5, с. 132–136], Дудар Т. Г., Голомші Н. Є. [6, с. 126–132], Зеленської О. О. [7, с. 107–110]. У зазначених дослідженнях акцентується значущість впровадження інноваційних технологій для зміцнення конкурентних позицій аграрного ринку, удосконалення виробничих процесів та створення передумов для сталого розвитку сільського господарства. Вагомим напрямом наукових пошуків є проблематика державної політики та інституційного забезпечення розвитку ринку сільськогосподарської продукції. У роботах Качмарика Я. Д., Лупака Р. Л. [8, с. 105–110], Левківської Л. М. [9, с. 415–420], Лупака Р. Л., Качмара Н. М. [10, с. 98–103], Рудик Н. І. [11, с. 45], Саблука П. Т., Карича Д. Я., Коваленка Ю. С. [12, с. 25] висвітлено значення державного регулювання, інституційного середовища та механізмів стимулювання інновацій.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Разом із тим, попри значний обсяг наукових напрацювань у цій сфері, теоретико-методичні засади формування інноваційних механізмів розвитку ринку сільськогосподарської продукції залишаються недостатньо опрацьованими. Подальшого дослідження потребують питання оцінювання інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності аграрного ринку в умовах глобальних викликів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є узагальнення існуючих та обґрунтування нових аспектів інноваційного розвитку підприємства в контексті розвитку внутрішнього ринку на інноваційних засадах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Вважаємо, що вирішення питання забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних підприємств – виробників сільськогосподарської продукції, що є ключовим у системі політики з розвитку ринку

сільськогосподарської продукції України на інноваційних засадах, слід передусім створити всі необхідні умови для технологічної модернізації виробничої бази (рис. 1).

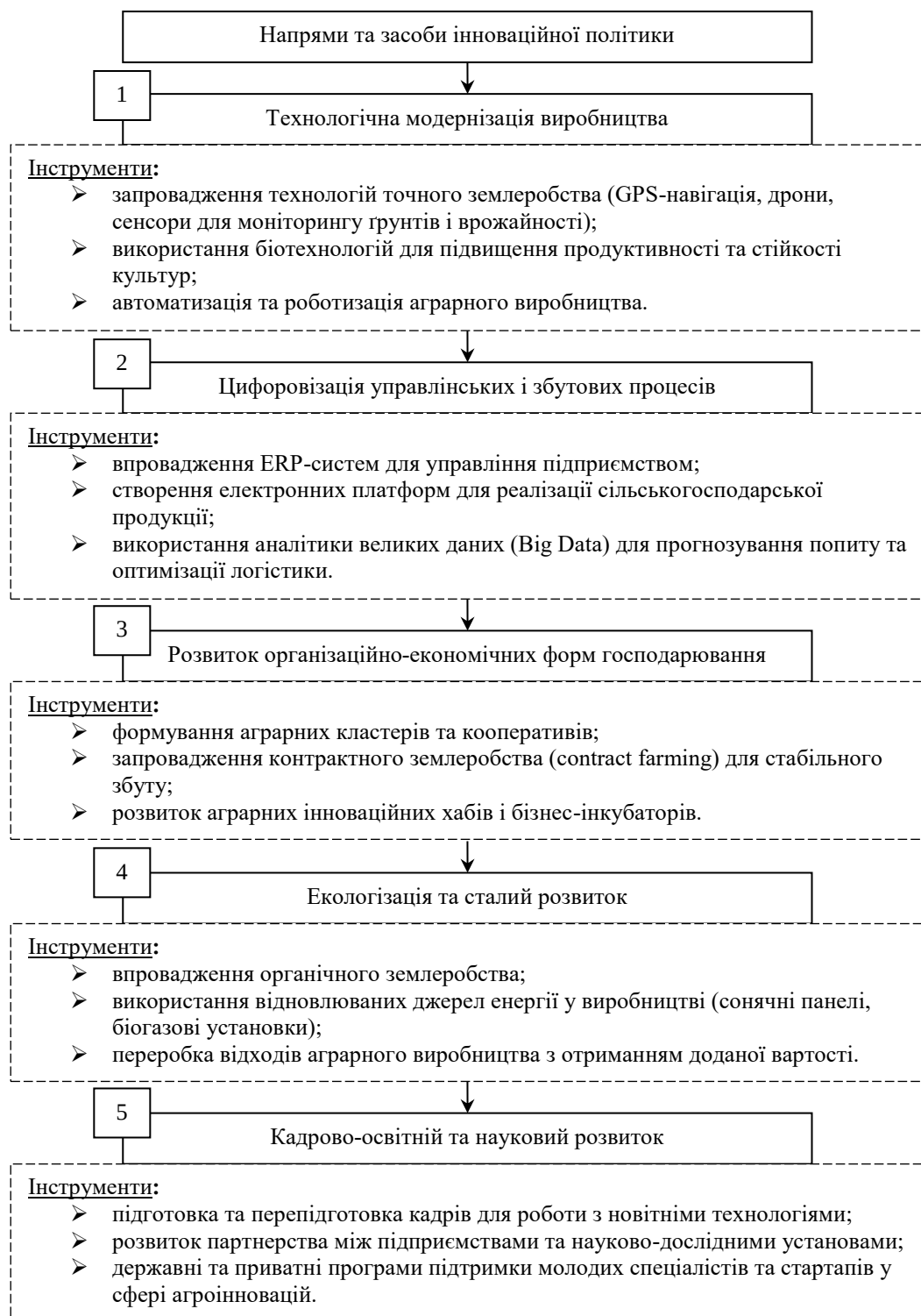


Рис. 1. Напрями та засоби політики забезпечення інноваційного розвитку підприємства в контексті розвитку внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції на інноваційних засадах

Джерело: авторська розробка

Технологічна модернізація виробництва є ключовою передумовою забезпечення інноваційного розвитку українських виробників і підвищення конкурентоспроможності ринку сільськогосподарської продукції, оскільки вона дозволяє ефективніше використовувати ресурси, зменшувати виробничі витрати та забезпечувати високу якість продукції. Зокрема, впровадження технологій точного землеробства (GPS-навігація, дрони, сенсори для моніторингу ґрунтів і врожайності) сприятиме оптимізації використання земельних і матеріальних ресурсів, зниженню втрат та підвищенню врожайності. Використання біотехнологій

забезпечити стійкість культур до хвороб і кліматичних змін, що є особливо важливим в умовах глобальних викликів. Автоматизація та роботизація аграрного виробництва дозволять скоротити трудові витрати, підвищити продуктивність та стабільність виробничих процесів, що в комплексі створить умови для сталого інноваційного розвитку аграрного сектору України.

Після модернізації виробництва слід перейти до цифровізації управлінських і збутових процесів. Адже цифрова трансформація бізнес-процесів – це безпосередня передумова інноваційного розвитку українських виробників та підвищення ефективності функціонування ринку сільськогосподарської продукції, оскільки вона забезпечує прозорість, оперативність та гнучкість у прийнятті рішень. Впровадження ERP-систем дозволяє інтегрувати всі бізнес-процеси підприємства, оптимізувати використання ресурсів і підвищити контроль за виробничими та фінансовими потоками. Створення електронних платформ для реалізації сільськогосподарської продукції сприяє розширенню ринків збуту, зменшенню транзакційних витрат та формуванню прямого зв'язку між виробниками і споживачами. Використання аналітики великих даних (Big Data) забезпечує можливість прогнозування попиту, своєчасного реагування на зміни ринкової кон'юнктури та оптимізації логістичних процесів, що в комплексі формує конкурентні переваги та сприяє сталому розвитку аграрного сектору України.

У якості третього кроку на шляху до забезпечення інноваційного розвитку підприємства в контексті розвитку внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції на інноваційних засадах розглядаємо розвиток організаційно-економічних форм господарювання. Це також необхідна умова інноваційного розвитку українських виробників та підвищення конкурентоспроможності ринку сільськогосподарської продукції, оскільки він забезпечує концентрацію ресурсів, посилення взаємодії між суб'єктами ринку та створення сприятливого середовища для впровадження інновацій. Формування аграрних кластерів і кооперативів дозволяє ефективніше використовувати спільну інфраструктуру, знижувати витрати та підвищувати ринкову стійкість учасників. Запровадження контрактного землеробства (contract farming) забезпечує передбачуваність доходів і стабільність збуту для виробників, водночас формуючи довгострокові партнерські відносини між сільськогосподарськими підприємствами та покупцями. Розвиток аграрних інноваційних хабів і бізнес-інкубаторів сприяє генерації нових знань, поширенню передових технологій та підтримці стартапів, що в комплексі створює основу для сталого інноваційного зростання аграрного сектору України.

Оскільки діяльність в сільському господарстві має свою специфіку, у т. ч. стичну, до прикладу, до таких складових національної безпеки, як продовольча та екологічна, серед напрямів інноваційного розвитку і бізнесу і внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції важливо розглядати екологізацію та сталий розвиток. Відтак, екологізація та орієнтація на принципи сталого розвитку поєднують економічну ефективність із збереженням довкілля та підвищенням соціальної відповідальності бізнесу. Впровадження органічного землеробства сприяє формуванню високої якості продукції, розширенню доступу до нішевих міжнародних ринків та зростанню довіри споживачів. Використання відновлюваних джерел енергії у виробничих процесах (сонячних панелей, біогазових установок) дозволяє знизити енергетичні витрати, мінімізувати викиди парникових газів і підвищити енергоефективність аграрного сектору. Переробка відходів аграрного виробництва з отриманням доданої вартості не лише зменшує екологічне навантаження, але й формує нові напрями економічної діяльності, забезпечуючи додаткові джерела доходів для підприємств, що в комплексі створює основу для сталого та конкурентоспроможного розвитку аграрного ринку України.

Врешті-решт, суб'єктам господарювання не забезпечити власну інноваційність без необхідного для цього кадрово-освітнього і наукового потенціалу / забезпечення. Кадрово-освітній та науковий розвиток є фундаментальною передумовою інноваційного зростання українських виробників і ринку сільськогосподарської продукції, оскільки саме людський капітал та науково-технологічні знання визначають здатність сектору до модернізації й ефективного використання новітніх рішень. Підготовка та перепідготовка кадрів для роботи з інноваційними технологіями забезпечує високий рівень професійної компетентності та готовність аграрних підприємств до впровадження сучасних виробничих і управлінських практик. Розвиток партнерства між бізнесом і науково-дослідними установами сприяє комерціалізації наукових розробок, прискоренню технологічного трансферу та формуванню інноваційних екосистем у сфері аграрного виробництва. Державні та приватні програми підтримки молодих спеціалістів і стартапів у сфері агроінновацій стимулюють залучення талановитої молоді, розвиток підприємницьких ініціатив і появу нових технологічних рішень, що в комплексі створює основу для сталого та конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору України.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Інновації виступають одним із провідних чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємств та стратегічних секторів національного господарства України, формуючи основу для їхнього стійкого розвитку та модернізації. Аграрний сектор, зокрема виробництво та ринок сільськогосподарської продукції, відіграє особливу роль у забезпеченні економічної та продовольчої безпеки держави, а також у формуванні її експортного потенціалу. Водночас, рівень інноваційної активності вітчизняних сільськогосподарських підприємств залишається недостатнім, що знижує їхню ефективність і конкурентні

позиції. Обмежене впровадження сучасних технологій, нестача інвестицій та недостатній рівень державної підтримки ускладнюють формування інноваційної моделі розвитку аграрного сектору.

Таким чином, актуалізується потреба в реалізації комплексних заходів державного регулювання, спрямованих на стимулювання інновацій, залучення інвестицій, створення сприятливого середовища для комерціалізації наукових розробок та розвитку співпраці між бізнесом, наукою і державою. Реалізація зазначених заходів дозволить підвищити ефективність функціонування аграрних підприємств, посилити їхню конкурентоспроможність та сприятиме зміцненню економічної безпеки України.

Література

1. Абсава Л. О. Формування глобального продовольчого ринку. *Економіка АПК*. 2009. № 5. С. 122-127.
2. Андрійчук В. Г. Проблемні аспекти регулювання функціонування агропромислових компаній. *Економіка АПК*. 2014. № 2. С. 5-21.
3. Артиш В. І. Організаційно-економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні. *Економіка АПК*. 2009. № 2. С. 117-120.
4. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В. Напрями та засоби стимулювання соціальної відповідальності підприємництва в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 5. С. 4-8.
5. Васильців Т. Г., Ярошко О. Р. Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Вип. 21.2. С. 132-136.
6. Дудар Т. Г., Голомша Н. Є. Перспективи розвитку регіонального ринку молока і молокопродуктів. *Економіка АПК*. 2002. № 9. С. 126-132.
7. Зеленська О. О. Особливості формування регіонального споживчого ринку. *Економіка АПК*. 2009. № 11. С. 107-110.
8. Качмарик Я. Д., Лупак Р. Л. Система рішень процесу відтворення трудового потенціалу корпоративних систем. *Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні*. 2005. Спец. вип. 15 (Ч. 1). С. 105-110.
9. Левківська Л. М. Теоретичні засади формування інфраструктури аграрного ринку. *Вісник Львівського державного аграрного університету: економіка АПК*. 2002. № 9. С. 415-420.
10. Лупак Р. Л., Качмар Н. М. Соціальна відповідальність як складова забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2016. № 2. С. 98-103.
11. Рудик Н. І. Формування ефективного ринку сільськогосподарської продукції : Монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 212 с.
12. Саблук П. Т., Карич Д. Я., Коваленко Ю. С. Основи організації сільськогосподарського ринку. К. : ІАЕ УААН, 2002. 190 с.

References

1. Absava, L. O. (2009). Formation of the global food market. *Economy of agricultural industry*, no. 5. pp. 122-127.
2. Andriychuk, V. G. (2014). Problem aspects of regulating the functioning of agro-industrial companies. *Economy of agricultural industry*, no. 2. pp. 5-21.
3. Artysh, V. I. (2009). Organizational and economic prerequisites for the formation of the market for ecologically clean products in Ukraine. *Economy of agricultural industry*, no. 2. pp. 117-120.
4. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Rudkovskiy, O. V. (2019). Directions and means of stimulating social responsibility of entrepreneurship in Ukraine. *Economy and the state*, no. 5. pp. 4-8.
5. Vasylytsiv, T. G., Yaroshko, O. R. (2018). Financial security of the enterprise: its place in the system of economic security and priorities for strengthening at the post-crisis stage of economic development. *Scientific bulletin of NLTU of Ukraine*. Iss. 21.2. pp. 132-136.
6. Dudar, T. G., Golomsha, N. E. (2002). Prospects for the development of the regional market of milk and milk products. *Economy of agricultural industry*, no. 9. pp. 126-132.
7. Zelenska, O. (2009). Peculiarities of regional consumer market formation. *Economy of agricultural industry*, no. 11. pp. 107-110.
8. Kachmarik, Y. D., Lupak, R. L. (2005). The system of solutions for the process of reproduction of the labor potential of corporate systems. *Accounting and analytical systems of business entities in Ukraine*. Special. issue 15 (Part 1). pp. 105-110.
9. Levkivska, L. M. (2002). Theoretical foundations of the formation of the infrastructure of the agricultural market. *Bulletin of the Lviv State Agrarian University: economy of agriculture*, no. 9. pp. 415-420.
10. Lupak, R. L., Kachmar, N. M. (2016). Social responsibility as a component of ensuring the competitiveness of the enterprise. *Social and labor relations: theory and practice*, no. 2. pp. 98-103.
11. Rudyk, N. I. (2010). Formation of an effective market for agricultural products: Monograph. Lutsk: Volyn. national University named after Lesi Ukrainka, 212 p.
12. Sabluk, P. T., Karich, D. Ya., Kovalenko, Yu. S. (2002). Fundamentals of agricultural market organization. K.: IAE UAAS, 190 p.